

Besøg på Modersmål

– relationer gennem fælles sprog og kultur

Af Pernille Bülow Pedersen & Christine E. Swane

Fonden Ensomme Gamles Værn

De vigtigste erfaringer

Besøg på Modersmål giver ensomme og isolerede ældre migranter mulighed for at tale med en frivillig besøgsven på deres eget sprog. Dette skaber hos begge en mulighed for at dele erfaringer og oplevelser til fælles udforskning og glæde.

Ensomhed og isolation blandt ældre i Besøg på Modersmål skyldes et meget begrænset netværk i Danmark. Eventuel familie og slægtninge bor i hjemlandet eller andre steder i verden. Måske har de egne børn og børnebørn i Danmark, men føler sig alligevel alene i dagens mange timer – og isoleret fra samfundet omkring dem, hvis sprog de dårligt taler eller forstår. Ægtefælle og venner falder fra, sygdomme støder til, som det sker i alderdommen for alle. Og så er der savnet af alt det, som hjemlandet og livet der rummede.

At finde frem til ældre migranter, som føler sig ensomme og har brug for kontakt til nogen, der forstår og taler deres modersmål, kræver opsporing fra personer, der kommer tæt på den enkelte, fx kommunalt ansatte, netværk for etniske minoriteter, familier og sundhedserhverv.

Det er en håndholdt proces at finde præcis den frivillige besøgsven, som kan matche den enkelte ældre sprogligt, hvad angår interesser, og af og til også på køn og personlige præferencer som ikke-ryger o.a. Dette koordineringsarbejde kræver indgående kendskab til forskellige kulturer og mennesker og et netværk at bevæge sig ud fra.

Projektledelse fra Verdens kvinder i Danmark har vist sig at udgøre et stærkt netværk, hvorfra formidling af kendskab om projektet og rekruttering af både besøgsværter og besøgsvenner kan foregå.

Samvær med et andet menneske baseret på et fælles modersmål giver adgang til en dialog, hvor sætningerne flyder lettere, end når der kommunikeres på dansk (eller engelsk). Herved skabes kontakt til vigtige livshistoriske fortællinger.

Besøgsparrerne udforsker fælles minder og erfaringer relateret til bestemte steder og kultur, som de begge kan relatere til, og de deler det vilkår at være flyttet til et andet land – og deres savn knyttet til hjemland, barndom, opvækst og slægtninge.

Fælles modersmål og fælles kultur udgør forudsætningen for, at der skabes en nær relation mellem besøgsvert og -ven.

For de ældre besøgsværter betyder besøget af et menneske for nogle, at de får opfyldt et behov for overhovedet at tale med et andet menneske (uden tolk). Herved er der mulighed for, at de kan kommunikere om dybere og mere nuancerede emner.

De får en at følges med og opleve det omkringliggende samfund sammen med. Herved udvides deres aktiviteter og engagement i livet omkring dem.

De får hjælp til bl.a. at løse tekniske problemer med kommunikation via mobiltelefon.

På plejehjem åbner besøgene for, at beboerne er sammen med et menneske, de kan tale med, hvorved eventuelle familiemedlemmer kan aflastes, og beboerne får mulighed for at kommunikere om deres interesser og emner, der rækker ud over hverdagens trummerum. Personalet får mulighed for at se beboere fra andre lande som mere talende og tilfredse, end de kender dem, hvorved de får et udvidet billede af personens identitet og formåen.

For de frivillige besøgsvenner giver besøgsvennskabet mulighed for at være noget for andre som frivillig, selv at indgå i en nær relation til et ældre menneske, som for nogle kan udfylde rollen som ven eller som fx bedstemor, og dermed udvides relationen til at blive familiær. De får mulighed for at dele erfaringer med det at leve i et andet land end der, hvor de er vokset op, med et menneske, der ofte har mange års erfaringer med livet som migrant.

De får adgang til et netværk af frivillige fra andre lande, hvilket er med til at styrke deres identitet som frivillig.

Barrierer for matchning af besøgspar har været ældre og familiemedlemmers krav til besøgsvennens køn eller religion. Det samme gælder besøgsvenners tilsvarende krav til besøgsværten, samt nogle besøgsvenners

begrænsede tidsmæssige ressourcer.

Mennesker fra andre lande og kulturer har ikke alle kendskab til eller erfaring med det at indgå i forpligtet frivilligt arbejde. Det kræver derfor løbende opfølgning af projektleder at sikre, at der er regelmæssighed og kvalitet i alle besøgspar.

Der er behov for Besøg på Modersmål som supplement til eksisterende kommunale og frivilligt organiserede tilbud og aktiviteter. Kommunalt ansatte i sundhed og omsorg og andre, der har medvirket til rekruttering af ældre med behov for og lyst til at få en besøgsven, som taler netop deres modersmål, udtrykker entydigt, at de ser et behov for tilbuddet til ældre mennesker, de har svært ved at nå med andre indsatser.

Indhold

De vigtigste erfaringer.....	2
Indhold.....	4
Formålet med <i>Besøg på Modersmål</i>	6
Verdens kvinder i Danmark.....	8
Fonden Ensomme Gamles Værn.....	9
Ensomhed og social isolation blandt ældre migranter.....	10
Fra første kontakt til dannelse af besøgspaar.....	14
Metode i følgeforskningen.....	16
<i>Besøg på Modersmål</i> i tal.....	19
Coronapandemien – en kæp i hjulet.....	21
Betydning af et fælles modersmål.....	25
Besøgspaar på plejehjem.....	28
Besøgspaar blandt hjemmeboende ældre.....	33
Besøgsvener – rekruttering og erfaringer.....	37
Afbrudte besøgspaar.....	42
Behov for <i>Besøg på Modersmål</i> fremover.....	43
Referencer.....	46

44

Jeg taler jo godt dansk, men jeg har altid sagt, at hvis jeg virkelig skal fortælle noget, som kommer indefra, så skal det være på finsk. Altså finsk er mit modersmål. Jeg føler mig finsk, og jeg er finsk. (...) Jeg ville nok ikke have haft den samme tætte følelse til hende [finsk besøgsvert], hvis det foregik på engelsk eller dansk. (...) Vi har en fælles baggrund og et fælles sprog, som giver masser af muligheder for samtaleemner. Så man skal ikke finde på, før man skal tale. Det kommer bare af sig selv. Den der følelse af, at vi har noget fælles, uden at vi kender hinanden, men at vi er født og opvokset i Finland. Det giver en god følelse.

Finsk besøgsven, januar 2021

FORMÅLET MED *BESØG PÅ MODERSMÅL*

Besøg på Modersmål er et tilbud til ældre mennesker med etnisk minoritetsbaggrund, der kan få en besøgsven, som taler deres modersmål, og som kender til deres fødeland. Formålet er at afhjælpe ensomhed og isolation hos ældre flygtninge og migranter, både blandt dem, der bor i en plejebolig, og blandt ældre, der bor i egen bolig. Udgangspunktet er, at de kunne tænke sig en besøgsven, der taler deres eget sprog og kender deres kultur indefra.

Tilbuddet er således målrettet mennesker på 65 år og derover, der på grund af sproglige og kulturelle barrierer og sociale forhold mangler kontakt til andre mennesker i hverdagen. Et af de væsentligste elementer i *Besøg på Modersmål* er at give disse ældre en mulighed for at kommunikere med et andet menneske om deres liv og erfaringer.

I *Besøg på Modersmål* etableres besøgspar, dvs. par bestående af en ældre *besøgsvært* og en frivillig *besøgsven*, hvor begge taler samme sprog og deler kulturel baggrund.

Projektets hjemmeside er besoegpaamodersmaal.dk

Alma Bekturganova Andersen er projektleder.

Styregruppe

Christine E. Swane
Direktør og forskningsleder,
Fonden Ensomme Gamles Værn

Dorthe Pedersen
Leder af Seniorcentret Sct. Joseph

Jean Petersen
Medlem af Verdens kvinder i Danmark,
plejehjemsassistent og diakon

Ludmilla Olsen
Kasserer i Verdens kvinder i Danmark

Følgegruppe

Helle Engelsborg Olsen
Konsulent og besøgstjenesteleder
i Samvirkende Menighedsplejer

Karl Georg Hansen Laursen
Organisationskonsulent i Sundheds-
og Omsorgsforvaltningen,
Københavns Kommune

Lise Poulsen
Leder i Muhabet

Lise-Lotte Duch
Leder i FAKTI

Morten Aagaard
Korshærspræst, bestyrelsesmedlem i
Fonden Ensomme Gamles Værn

Søren-Emil Schütt
Formand for Afdelingsbestyrelsen,
AKB Lundtoftegade

Synes du også, at vi skal gøre noget
for at mindske ensomhed hos ældre flygtninge og indvandrere?

Så hjælp os med at finde dem!

I projektet "**BESØG PÅ MODERSMÅL**" har vi tilbud
til ældre med etnisk minoritetsbaggrund,
der på grund af sproglige og kulturelle barrierer
ikke har kontakt til andre i hverdagen.

Vi har frivillige, der kan tage ud og besøge ensomme ældre
med forskellig etnisk oprindelse,
og tale med dem på deres modersmål.

Du kan skrive en mail til
kontakt@verdenskvinder.dk
eller ringe på telefon 60 13 33 96

besoegpaamodersmaal.dk

KENDER DU
ET ENSOMT ÆLDRE MENNESKE,
SOM HAR BRUG FOR KONTAKT
PÅ SIT MODERSMÅL,
SÅ ER VI DER!

Verdens kvinder i Danmark

ENSOMME
GAMLES
VÆRN

BESØG PÅ MODERSMÅL

VERDENS KVINDER I DANMARK

Besøg på Modersmål er udviklet af forkvinde for foreningen *Verdens kvinder i Danmark*, journalist, BA russisk Alma Bekturganova Andersen.

Foreningen *Verdens kvinder i Danmark* blev dannet i 2005 og har som formål at fremme ligestilling.

Som led i opfyldelsen af foreningens målsætning arbejdes for en bred folkelig debat vedrørende kulturelle, kvindepolitiske og samfundsaktuelle forhold – samt for etablering af miljøer, hvorfra disse aktiviteter kan organiseres. Blandt projekter og aktiviteter kan nævnes en mentorordning, kapacitetsopbygning gennem seminarer, en læseklub og en række aktiviteter med fokus på sundhedsfremme.

Der er også mandlige medlemmer af *Verdens kvinder i Danmark* – ligesom *Besøg på Modersmål* er for både mænd og kvinder.

Foreningens hjemmeside er verdenskvinder.dk

Verdens kvinder i Danmark

FONDEN ENSOMME GAMLES VÆRN

Formålet for *Fonden Ensomme Gamles Værn* er at bidrage til en god og meningsfuld alderdom. Fonden støtter nyskabende forskning, sociale projekter og aktiviteter samt formidling, der drejer sig om det sociale liv i alderdommen. Det sociale liv forstås som aspekter, der har med ensomhed og social isolation at gøre, såvel som veje til relationer, fællesskaber og mening i livet.

Fonden har et særligt fokus på ulighed og marginalisering. De projekter, fonden støtter, afspejler en optagethed af at skabe nuanceret viden og herigennem at øge forståelsen for – og skabe bedre vilkår for – et socialt og meningsfuldt liv i alderdommen. En række projekter har fokus på marginaliserede, socialt udsatte og sårbare grupper af ældre, bl.a. ældre flygtninge og migranter, ældre der tilhører seksuelle minoriteter, psykisk sårbare og hjemløse ældre.

Fonden indgår af og til direkte i forsknings- og evalueringsarbejde. Med projektet *Besøg på Modersmål* har fonden støttet projektet økonomisk, samtidig med at den har gennemført et følgeforskningsprojekt, der har indebåret løbende sparring, referater, deltagelse i eksterne møder og netværksmøde, interview mv. Fonden fungerer som sparringspartner og bidrager derved med netværk og faglige ressourcer, hvorved følgeforskningen udgør en del af den udvikling, *Besøg på Modersmål* har gennemgået.

Denne rapport samler erfaringer om det, der er lykkedes, og det, der har vist sig at være svært undervejs, ikke mindst coronapandemiens benspænd i en stor del af projektets levetid. Analysen af datamaterialet giver også anledning til at komme med nogle forhåbninger for fremtiden for *Besøg på Modersmål*.

Følgeforskningen er gennemført af denne rapport forfattere, studentermedhjælper i fonden, BA i europæisk etnologi Pernille Bülow Pedersen og direktør og forskningsleder, mag.art. i kultursociologi, ph.d. Christine E. Swane.

Fondens hjemmeside er egv.dk

ENSOMHED OG SOCIAL ISOLATION BLANDT ÆLDRE MIGRANTER

Frygten for ensomhed sidst i livet ligger mange ældre voksne på sinde. Det gælder ikke mindst dem, der er migreret eller flygtet til Danmark fra kulturer, hvor de har været vant til at leve i tættere arbejds- og boligfællesskaber med familie og slægt (Tireli et al. 2007), end de nu oplever i Danmark. Befolkningsundersøgelser viser også en langt højere forekomst af ensomhed blandt mennesker i Danmark med anden etnisk baggrund end dansk (Lasgaard et al. 2020).

Ensomhed og isolation blandt ældre migranter skyldes oftest et begrænset netværk i Danmark. Når man flygter eller migrerer fra sit hjemland, lades familie og slægtninge ofte tilbage eller befinder sig andre steder i verden. Måske har de egne børn og børnebørn i Danmark, men føler sig alligevel alene i dagens mange timer – og isoleret fra samfundet omkring dem. Ægtefælle og venner falder fra, sygdomme støder til, som det sker i alderdommen. De savner alt det, hjemlandet og livet rummede; fx kan ensomheden forstærkes ved dødsfald blandt familie og venner, man har forladt.

Derudover er der en højere forekomst af ensomhed og social isolation blandt mennesker, som er kronisk syge og funktionssvækkede (Lasgaard et al. 2020). Da minoritetsetniske ældre generelt er syge, slidte og svækkede i en yngre alder, er de også herved mere udsat for isolation og ensomhed, fordi de ikke i tilstrækkeligt omfang kan opretholde relationer og aktiviteter.

“

Denne målgruppe savner sociale relationer. Selvom vi er i større familier, kan man godt være ensom i mængden, ikke. (...) Der har jo også været et kulturskifte fra generation til generation. I gamle dage, nu tager jeg udgangspunkt i den tyrkiske kultur, for det er den, jeg kender mest til, der har det været sådan, at man boede sammen med de ældre, gav omsorg og pleje, og så afsluttede hun eller han livet på den måde. (...) Kvinderne var mere hjemme.

I dag ser vi et andet mønster, hvor både kvinder og mænd er på arbejdsmarkedet, og børnene er i institutioner. Så er det ikke altid, at de kan lære deres børn deres modersmål, og det gør, at den ældre person ikke helt kan snakke med børnebørnene. Fra klokken 8 til 16 er mange ikke tilgængelige, der hvor de ældre føler mest ensomhed. (...) Vi tror altid, at etniske minoriteter er større familier. Men der er også mange, der er flygtninge, som er kommet uledsaget, eller har mistet nogen under rejsen. Der er en særlig målgruppe, som føler sig alene. (...)

Længslen til hjemlandet kan også gøre, at de føler sig mere ensomme. At man ikke kan tale det danske sprog, eller at man er væk fra sine søskende i hjemlandet. Det gør, at deres ensomhed bliver forstærket. Jeg tror også, de føler sig mere ensomme, når de mister nogen i hjemlandet. (...)

Så er der nogen, der isolerer sig og tænker, ”nu skal jeg ikke være så besværlig og en byrde for nogen”. Som ikke udtrykker deres ensomhed og føler en kæmpe sorg.

Ayse Döner Toplu, projektleder,
Etnisk ressource team, Københavns Kommune

Ældre mennesker har brug for, at nogen interesserer sig for dem som hele personer og ikke kun betragter dem som syge, traumatiserede, fattige, inaktive, ensomme eller på andre måder marginaliserede og udsatte. Det kan bl.a. imødegås ved at fortælle til et andet menneske om de roller og positioner, man har haft i tidligere livsfaser, og ved at dele sin hverdag og interesser med nogen. Disse ældre har som alle andre behov for, at deres ressourcer bemærkes, og at nogen har lyst til at bruge tid sammen med dem (Swane 2013).

Dobbelt udsat

Minoritetsetniske ældre er altså dobbeltudsat, hvad angår ensomhed og social isolation. Samtidig er det meget få tilbud til danske ældre, der er multikulturelle, og de danske ældreorganisationer har generelt ikke fokus på at repræsentere ældre migranternes behov og forbedre deres vilkår.

Den positive betydning for ensomme og socialt isolerede danske ældre mennesker af det at have en besøgsven er veldokumenteret (Christensen 2011, Fournier 2018, Wégens 2003). Derfor er det interessant at undersøge, om en indsats som Besøg på Modersmål kan udfylde et tomrum i kommunale og frivillige indsatser for de ældre flygtninge og migranter, der – ligesom nogle danske ældre – har brug for en besøgsven, som de kan tale med og dele oplevelser og måske interesser med.

Migranter på 65+ år i Danmark

2021 - 63.256 personer

2030 - 99.965 personer

2060 - 236.118 personer

Danmarks Statistik, maj 2021,
FOLK1E og FRDK121.

Besøgsværter oplever et savn af mennesker, de er blevet adskilt fra, eller som er døde. Besøgsvenskabet giver nogen at dele historierne med.

FRA FØRSTE KONTAKT TIL DANNELSE AF BESØGSPAR

At finde frem til besøgsværter

Besøgsværter opspores primært via kommunalt ansatte pleje- og omsorgs-medarbejdere og minoritetsetniske netværk.

Rekruttering af besøgsvenner

Besøgsvenner rekrutteres via netværk som Verdens kvinder i Danmark, minoritetsetniske foreninger, facebookopslag og frivilligjob.dk.

Information og kontrakt

Besøgsvenner skal ved tilmelding fremvise sundhedskort, der indhentes straffeattest, udleveres hæftet "Besøgsvenskabet" (Fournier 2018) og information om retningslinjer, bl.a. tavshedspligt i en "skridt for skridt"-vejledning. Kontrakt underskrives med forpligtelse til at besøge den ældre minimum to gange om måneden i et halvt år og til løbende dialog med projektleder.

Matchning af besøgspar

Besøgspar matches af projektleder ud fra modersmål, geografi, interesser, evt. køn, religion og besøgsværts præferencer (fx ryger/ikke-ryger). Taler projektleder ikke den ældres sprog, findes en "ambassadør"/stedfortræder for projektleder, som kan sproget.

Etablering af kontakt mellem vært og ven

Besøgsven får udleveret informationer om besøgsvært, kontakter personen og aftaler tidspunkt for det første møde, hvor projektleder om muligt og ved behov deltager.

Opfølgning

Besøgsven forpligter sig til at informere projektleder om, hvordan det går og ved evt. problemer. Mangfoldigheden i projektet er stor, og det samme gælder besøgsvennernes tilgang til frivilligt arbejde, hvorfor besøgsparrene følges tæt. Projektleder kontakter besøgsven ca. hver tredje måned.

Netværkskurser

Der udbydes flere gange om året åbne netværkskurser for de frivillige med foredrag om fx ensomhed, demens, frivillighed og med tid til at dele erfaringer.

METODE I FØLGEFORSKNINGEN

Til brug for følgeforskningen er der samlet dokumentation for projektleders udvikling af projektet, om de ældre besøgsværter og frivillige besøgsvenners erfaringer samt nøglepersoners vurdering af projektet ifm. at opspore ældre til projektet. Formålet har været at dokumentere deltagernes udbytte af *Besøg på Modersmål* i projektperioden, særligt om og i givet fald hvilken indvirkning det har på besøgsværternes tilværelse. Dette har imidlertid primært kunnet dokumenteres indirekte fra besøgsvenner samt et enkelt familiemedlems perspektiver og i meget begrænset omfang gennem interview med de ældre besøgsværter.

Følgeforskningen er baseret på en række forskellige typer af materiale, hvoraf en del er udformet løbende gennem udvikling af *Besøg på Modersmål*, hvor det samtidig har tjent formålet som forskningsdokumentation.

Mødereferater

Der er gennem hele projektperioden afholdt ugentlige møder mellem projektleder og fondens studentermedhjælper og forskningsleder, rapportens forfattere. Formålet har været at sparre om og reflektere over projektets udvikling, fx hvad angår rekruttering, sammensætning af besøgspar og udfordringer ifm. at igangsætte og udvikle projektet. I alt er der 36 mødereferater skrevet af studentermedhjælper.

Registreringsskemaer

Besøgsvenner og -værter har været registreret i to separate skemaer med oplysning om navn, nationalitet, sprog, interesser og dato for tilmelding. Skemaerne gav projektleder forudsætninger for at matche parrene og bevare et overblik. I et tredje skema registreredes etablerede besøgspar med oplysning om sprog og dato for match samt evt. ophør.

Projektmateriale

Gennem de første måneder i projektperioden blev der udarbejdet dokumenter til udbredelse af projektet, vejledning til frivillige besøgsvenner samt til registrering af møder og aktiviteter. Herunder blev der udviklet en frivilligkontrakt, hjemmeside, facebookprofil, nyhedsbrev, breve og postkort.

Interview

Der er i alt foretaget 36 personlige interview med besøgsværter, besøgsvenner, en enkelt pårørende samt nøglepersoner, som har rekrutteret ensomme og isolerede ældre til projektet. Interviewene med besøgsværter og besøgsvenner er foretaget ad to omgange.

Der blev gennemført syv semistrukturerede interview, to med besøgsværter, fem med besøgsvenner, i sommeren 2020 for at få indsigt i, hvordan de besøgspar, som kunne fortsætte under nedlukningen, oplevede, at coronapandemien havde påvirket deres relation.

Anden interviewrunde foregik i starten af 2021, hvor der blev gennemført semistrukturerede interview med fire besøgsværter og 17 besøgsvenner (hvoraf fire også var interviewet i første runde). Dertil er interviewet en pårørende til en besøgsvært. Interviewene fokuserede på deltagernes erfaringer med og udbytte af *Besøg på Modersmål*.

Der er desuden foretaget syv interview med nøglepersoner. Fem interview er med kommunalt ansatte fagpersoner; en leder af etnisk ressource team, en visitator, en kvalitets- og udviklingsprojektleder på et plejehjem, en

forebyggende konsulent og en projektleder af en kommunal ensomhedsindsats. Desuden er interviewet en privatpraktiserende tandlæge med migrantbaggrund, samt en person med migrantbaggrund, som har været central i opsporing af ældre i sit lokalområde. Formålet med interviewene har været at belyse, om der er brug for *Besøg på Modersmål* til de ensomme og isolerede minoritetsetniske ældre mennesker, som de møder gennem deres arbejde og i deres lokalområde.

Interviewene er gennemført på dansk, med undtagelse af fire interview på engelsk, og de er foregået telefonisk eller via kommunikationsplatformene Zoom eller Teams.

22 interview
med besøgsvenner

6 interview
med besøgsværter

1 interview
med en pårørende
til besøgsvært

7 interview
med nøglepersoner

Begrænsninger i interview med de ældre besøgsværter

De fleste besøgsværter har vi desværre ikke haft mulighed for at interviewe. En del taler hverken dansk eller engelsk, og det har pga. i forvejen vanskelige vilkår for interviewene været udelukket at anvende tolk; bortset fra en enkelt iransk besøgsvært, hvor besøgsvennen fungerede som tolk. Nogle ældre har svækket hørelse, især ældre på plejehjem er syge og generelt svækkede,

nogle har en demenssygdom. Desuden kan de fleste besøgsværter, der bor på plejehjem, slet ikke kommunikere via telefon eller anden teknologi.

Nedlukningen pga. coronapandemien betød, at mange besøgspar holdt pause og ikke kunne interviewes.

Sproget har ofte udgjort en barriere og i nogle interviewsituationer forhindret, at spørgsmål kunne uddybes, når det var uklart, hvad der blev svaret.

Udvælgelse af informanter blandt besøgspar

Informanterne er udvalgt med henblik på at

opnå variation, hvad angår nationalitet og sprog, så diversiteten i besøgsven-skaber og deltagernes erfaringer er størst mulig.

Et inklusionskriterium har været, at besøgsparret skulle have været i gang i minimum tre måneder.

Tidsperiode og anonymisering

Dataindsamlingen er foregået fra oktober 2019 til april 2021. Følgforskningen er forestået af studentermedhjælper Pernille Bülow Pedersen, BA i europæisk etnologi, og direktør Christine E. Swane, mag.art i kultursociologi, ph.d.

Alle besøgsværter, besøgsvenner og den interviewede pårørende er anonymiseret i rapporten.

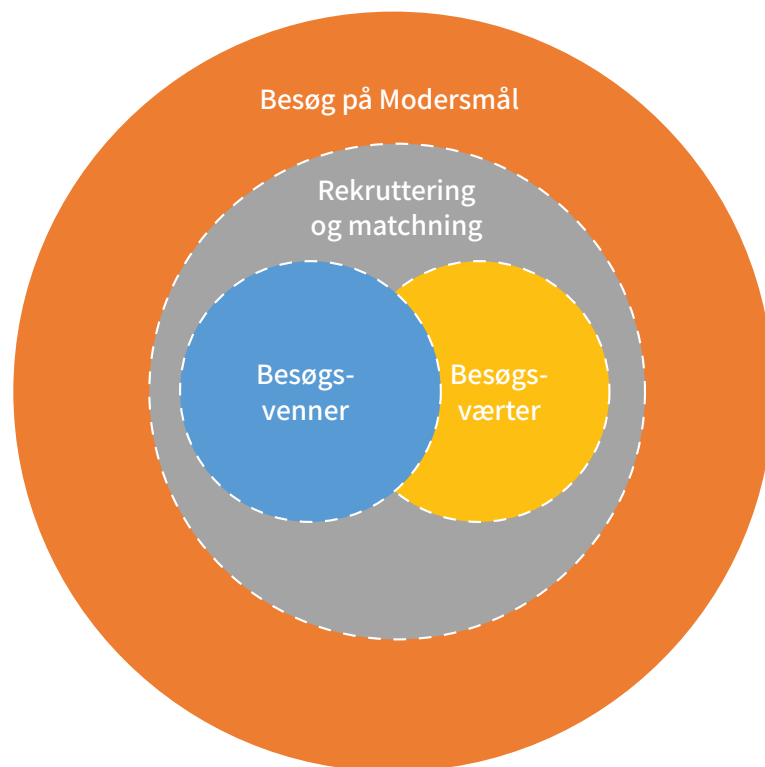

Illustration af projektets struktur og aktører.

BESØG PÅ MODERSMÅL I TAL

Besøgsparrene er næsten alle bosat i Københavns Kommune, hvor projektet finder sted. Hertil er enkelte besøgspar dannet i Albertslund, Frederiksberg, Gladsaxe og Furesø kommuner.

Tallene på næste side er fra **følgforskningens og dermed dataindsamlingens ophør april 2021**.

Tallene for tilmeldte besøgsværter og -venner er antal registrerede i projektet. Antallet af besøgsvenner er de personer, som har deltaget i et introduktionsmøde og underskrevet frivilligkontrakt. Antallet af besøgsværter er de personer, der ønsker en besøgsven. Tallene overstiger antallet af besøgspar, da de dannes løbende, efterhånden som der findes en relevant besøgsvært eller -ven.

67 besøgspar
er dannet siden
projektstart

148 tilmeldte besøgsvenner fra 43 lande

Afghanistan, Albanien, Algeriet, Bosnien, Bulgarien, Chile, Colombia, Danmark, Egypten, Filippinerne, Finland, Frankrig, Færøerne, Holland, Hviderusland, Indien, Irak, Iran, Island, Italien, Kenya, Kina, Kroatien, Makedonien, Marokko, Mexico, Nepal, Norge, Pakistan, Palæstina, Peru, Polen, Rumænien, Rusland, Serbien, Spanien, Syrien, Tunesien, Tyrkiet, Tyskland, Ukraine, Ungarn, Venezuela

96 tilmeldte besøgsværter fra 36 lande

Afghanistan, Albanien, Algeriet, Bosnien, Bulgarien, Chile, Egypten, Filippinerne, Finland, Frankrig, Færøerne, Grønland, Holland, Irak, Iran, Kina, Kroatien, Montenegro, Marokko, Nepal, Norge, Rusland, Pakistan, Peru, Polen, Serbien, Spanien, Rumænien, Taiwan, Trinidad, Tyrkiet, Tyskland, Uruguay, Ungarn, De Vestindiske Øer, Yemen

26 talte sprog

Albansk, arabisk, bosnisk, bulgarsk, dari, farsi, filippinsk, finsk, fransk, færøsk, hollandsk, italiensk, kinesisk, kurdisk, nepalesisk, norsk, pashto, polsk, punjabi, russisk, spansk, thai, tyrkisk, tysk, ungarsk, urdu

CORONAPANDEMIEN – EN KÆP I HJULET

Kort inde i opstartsfasen af *Besøg på Modersmål* blev verden ramt af coronapandemien og den efterfølgende nedlukning i Danmark. Projektet var ellers lige kommet godt i gang med mange kontakter og deltagere. Fra oktober 2019 til nedlukningens begyndelse i marts 2020, var der etableret 32 besøgspar.

Sundhedsmæssige retningslinjer under coronapandemien, som har ændret rammerne for projektet.

Nedlukning i Danmark (marts-maj 2020)

Plejhjemmene lukkede for besøgende for at beskytte beboere og medarbejdere mod at få covid. Besøgsvennerne måtte derfor ikke komme hos de ældre, der boede på plejehjem. Her viste det sig umuligt for de fleste besøgspar at opretholde kommunikationen, fordi mennesker på plejehjem ofte er syge, dårligt hørende, svækkede, og nogle har demens. Derfor var telefonisk kontakt eller anden kommunikation ved hjælp af teknologi kun i få tilfælde mulig.

“

Jeg prøvede at tale over telefon med min besøgsvært, men det er desværre umuligt. Hun kan ikke høre og forstå, hvad jeg siger over telefonen, og hun ved ikke engang, hvem hun taler med. Så det mislykkedes. Jeg må vente på, at det vender tilbage til det normale.

Polsk besøgsven, jf. mail til projektleder, fra registrering af aktivitet under coronapandemien

Hjemmeboende ældre og deres besøgsvenner kunne i et vist omfang opretholde kontakten. Projektleder frarådede besøgsvennerne at mødes indendørs. En del var i stand til at være sammen udendørs, efterhånden som vejret blev bedre. De fleste besøgsværter havde også ugentlige telefonsamtaler eller kommunikerede via sms med deres besøgsven, hvis det ikke lod sig gøre at mødes fysisk. Flere besøgsvenner begyndte desuden at hjælpe deres besøgsvært med indkøb af dagligvarer, men ikke alle besøgsværter ønskede den slags hjælp.

Det var alligevel muligt både at tale i telefon og besøge hinanden eller mødes udenfor. Det var så vigtigt, at der blev beholdt denne her menneskelige kontakt. Jeg spurgte hende [russisk besøgsvært], om hun havde brug for hjælp til at købe ind eller andre ting. Hun insisterede på, at jeg ikke gjorde det. Hun er et selvstændigt menneske, og det er vigtigt for hende at bevare sin værdighed. Hun ville selv gå i butikker, når der ikke var så mange mennesker.

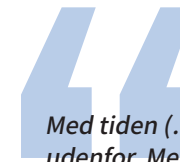
Russisk besøgsven, juni 2020

De fleste besøgspar var frem til dette tidspunkt etableret med ældre på plejehjem, hvorfor hovedparten af parrene blev sat på pause eller helt stoppede. Det blev derfor sammen med styregruppen besluttet at rette energien mod at finde flere ældre i egen bolig. Herefter blev sociale viceværter, boligforeninger og hjemmeplejen i København kontaktet – igen. Indendørs møder var ikke en mulighed, men det forsøgtes med samvær udendørs.

Netværkskursus for frivillige besøgsvenner og arrangementer til formidling om projektet blev udskudt.

Restriktioner (juni-september 2020)

Plejehjemmene åbnede kun i begrænset omfang for besøgende, og der var fortsat lukket på flere plejehjem. Reglerne var uensartede og dertil nogle steder uklart formidlet. På nogle plejehjem måtte besøgene foregå udenfor i særlige telte og var underlagt bestemte retningslinjer (efter forudgående aftale, mundbind, afstand, afspritning). Kun enkelte besøgsvenner besøgte i denne periode deres besøgsvært på plejehjem.

Med tiden (...) fik vi tilladelse til at besøge beboerne i telt udenfor. Men jeg tror ikke, det lykkedes. Heller ikke i hendes [den polske beboers] tilfælde (...), det var først og fremmest svært for hende at gå ned. Det blæser altid i Danmark, så teltet larmede meget, da vi var inde i teltet. Så mit besøg tog måske et kvarter. Først og fremmest på grund af dårlig kommunikation inde i teltet. (...) Hun har også problemer med hørelsen, så det var svært for hende at høre mig.

Polsk besøgsven, juni 2020

Ét plejehjem holdt et introduktionsmøde for besøgsvenner, hvor de uddelte praktiske informationer og orienterede om regler ifm. coronavirus. Efter dette møde måtte de besøgsvenner, som deltog, atter komme på besøg efter aftale med personalet, idet det skulle registreres, så det var muligt at opspore ved evt. smitte, og fordi der skulle gøres rent efter besøget.

Restriktioner øges (oktober-november 2020)

I København blev restriktionerne på plejehjem atter skærpet, så besøgsvenner ikke længere havde adgang. Det var svært for ældre besøgsværter, som sjældent eller aldrig fik besøg af pårørende.

En besøgsven (...) har fået mail fra en medarbejder på plejehjemmet. Hun må ikke besøge sin besøgsvært grundet restriktioner. Projektleder fortæller, at besøgsværten klager over, at en pårørende, som er den eneste tilladte besøgende, sjældent kommer på besøg. Besøgsværten føler sig derfor meget alene.

Referat nr. 30, november 2020

Flere besøgsvenner opretholdt fortsat kontakten til hjemmeboende ældre. Nogle besøgspar bevarede telefonisk kontakt, andre kunne ses i besøgsværtens have eller gå tur i lokalområdet. Nogle besøgsværter ønskede, at besøgene – trods øget risiko for smitte – foregik indendørs ved at efterleve retningslinjerne om brug af håndsprit, mundbind og at holde afstand.

Projektlederen sendte nyhedsbrev til besøgsvennerne for at fastholde dem og minde om, at *Besøg på Modersmål* kunne være til gavn for målgruppen i en svær tid, trods nedlukning.

Nedlukning i Danmark (slut december-februar 2021)

Vaccineprogrammet blev offentliggjort, og de fleste ældre blev tilbudt en vaccine mod covid. Flere besøgsvenner ventede med besøg, til deres besøgsvært var vaccineret. Der var i denne periode meget få henvendelser til projektet.

Vaccinering, tests og genåbning (marts-april 2021)

Mange besøgsværter blev vaccineret. Først på plejehjem og derefter i egen bolig. Plejehjem genåbnede for flere besøgende, og beboere kunne igen se deres besøgsvenner, og mange genoptog besøgene.

Der var i maj måned atter 32 både nye og genetablerede besøgspar.

BETYDNING AF ET FÆLLES MODERSMÅL

Besøgsvennerne har vist sig at have en stor betydning for de ældre, der ikke udfyldes af andre, fx pleje- og omsorgspersonale, familie og andre bekendtskaber. Der skabes en mulighed for, at besøgspar kan udvikle gensidige relationer med udgangspunkt i fælles modersmål og kultur.

Besøg på Modersmål tilbyder en frivillig besøgsven til et ældre menneske med minoritetsbaggrund, som savner nogen at tale med. Besøgspar matches som beskrevet af projektleder ud fra tre dimensioner: sprog, kulturel baggrund og personlighed.

SPROGET udgør den afgørende fællesnævner, der gør det muligt for besøgsparret at kommunikere med hinanden.

KULTUR angår fødeland, religion, uddannelse – og køn, hvis det af den ældre eller besøgsven opfattes som afgørende. Det tilstræbes, at de om muligt kommer fra samme by eller region, hvorved de har mulighed for at dele minder og erfaringer.

PERSONLIGHED er et mere flydende kriterium og beror på projektleders fornemmelse af bl.a. besøgsvennens omsorgsfuldhed, humør og energi samt indstilling til at forpligte sig som frivillig og leve op til retningslinjerne gennem en længere periode.

Modersmålets betydning

Sprog er kulturelt forankret. Det at tale et fælles modersmål åbner for fælles referencer, erfaringer og for en gensidig forståelse. Endvidere giver det mulighed for at kommunikere nuancer, humor og subtile betydninger, fordi besøgsparret har erfaringer, historier, billeder på nethinden, dufte, lyde og andre sansede minder, som de let kan formidle til hinanden. Herved åbner samtalen for genkendelse og en dybere forståelse.

Flydende og meningsfuld dialog

Samvær med et andet menneske baseret på et fælles modersmål giver adgang til en dialog, hvor sætningerne flyder lettere, end når der kommunikeres på dansk (eller engelsk). Herved skabes kontakt til vigtige livshistoriske fortællinger.

Besøgsparrene udforsker fælles minder og erfaringer relateret til bestemte steder og kultur, som de begge kan relatere til, og de deler det vilkår at være flyttet til et andet land og deres savn knyttet til hjemland, barndom, opvækst og slægtninge.

Fælles modersmål og kultur udgør forudsætningen for, at der kan skabes en nær relation mellem besøgsvært og -ven – og måske et venskab.

“

Når man ser nogen, kan man meget ofte forstå det på to forskellige måder. (...) Men for en rigtig russer kan det få en anden betydning også, og meget ofte er det sjovt og humoristisk, og det beriger samtalen. Så på den måde er det dejligt at tale russisk. Vi forstår en anden betydning, så selvfølgelig glæder det os begge to.

Russisk besøgsvert, januar 2021

“

Når vi taler sammen på spansk, føler hun [spansk besøgsvert], at hun får kontakt med en del af sig selv, som hun har mistet. Hun har boet der i 50 år. Her i Danmark kender hun ikke nogen, der taler spansk. Hun siger altid, ”Jeg elsker virkelig at tale med dig” (...), og ”Jeg kan tale på det sprog, jeg føler, er mit eget sprog”.

Spansk besøgsven, marts 2021 (oversat fra engelsk af forfatterne)

“

Det er en lettelse for mig at tale på persisk. (...) Fordi vi snakker om tingene og taler på det sprog, vi kan. Det betyder rigtig meget for mig. (...) Jeg kan ikke dansk, så nogle gange, når folk kommer her, kan jeg ikke forstå dem, så jeg har talt gennem en tolk. Det var stressende for mig. (Iransk besøgsvert, januar 2021).
Nogle gange har vi sunget sammen på vores sprog. (...) Vi synger noget fra vores land. Hun har ikke nogen slægtninge og har ingen i Bulgarien.

Bulgarsk besøgsven, januar 2021

BESØGSPAR PÅ PLEJEHJEM

Mennesker, som bor på plejehjem, lider ofte af en demenssygdom og samtidig af andre kroniske sygdomme og funktionsvækkelser. Der bor ikke mange ældre migranter på plejehjem. Det kan derfor opleves som særligt fremmed for minoritetsetniske ældre at bo på en institution, hvor der er andre kulturelle traditioner end deres egne, og hvor maden er anderledes. Hvis en beboer ikke taler dansk, forringer det også muligheden for at kommunikere med andre beboere og medarbejdere, der har svært ved at forstå beboerens behov (Algreen-Petersen, Blaakilde & Swane 2016).

Selvom ældre migranter tidligere har talt dansk, mister man ved demens ofte først sit sekundære sprog, dernæst modersmålet (Nationalt Videnscenter for Demens 2013). De er derfor afhængige af, at andre får øje på deres udækkede behov for kommunikation. Projektet har vist det nødvendigt, at ansatte ledere, projektpersoner, pleje- og aktivitetsmedarbejdere ser godt efter og taler med familien om evt. behov; hvis der er nær familie. *Besøg på Modersmål* er med til at skærpe dette blik.

Samarbejde med plejehjem

Der samarbejdes foreløbig med fem plejehjem i København. Det er en kompleks proces og kræver et vellykket samarbejde mellem flere led, når et besøgspar skal etableres på en institution: Medarbejdere skal gøres interesseret i projektet og derefter gøres bekendt med indholdet i *Besøg på Modersmål* i tilstrækkelig grad til, at de selv kan formidle det videre. De skal efterfølgende vurdere, om der er beboere i deres institution, som tilbuddet kan være relevant for. Er det tilfældet, skal de informere beboeren om tilbuddet, og personen skal herefter give tilladelse til, at hendes/hans oplysninger videregives til projektleder. Derefter skal oplysningerne overdrages til projektleder, som på baggrund heraf skal finde en besøgsven. Den matchede besøgsven bliver introduceret for beboeren via en kontaktperson (medarbejder) fra plejehjemmet, hvorefter projektleder kan arrangere det første møde – dette i overensstemmelse med plejehjemmets retningslinjer for besøg udefra.

Rammen for besøg

Når en besøgsven kommer på besøg første gang, er det oftest efter en forudgående aftale med en medarbejder på plejehjemmet.

Jeg skaber kontakten. (...) Vi forsøger at skabe en ramme, hvor vi inviterer på lidt kaffe, te, lidt kage, så der i hvert fald til en start bliver skabt en ramme. Så vi ikke bare siger, "Her er I, find ud af noget," men forsøger at være fødselshjælper.

Kirsten Toft, kvalitets- og udviklingskoordinator,
Plejecenter Fælledgården

Det kræver vilje og evne at bevæge sig ind på et plejehjem med syge, gamle mennesker og etablere en god relation til besøgsværten. En besøgsven beskriver fx, hvordan hun blev vist rundt på plejehjemmet ved det første besøg.

Demenssygdom påvirker de kognitive funktioner og verbal kommunikation. Det kan derfor kræve adskillige besøg, før besøgsvennen kan skabe den tryghed, der skal til for, at et besøgsvenskab kan udvikle sig. Erfaringerne viser, at det på plejehjem er helt afgørende, at projektlederen bliver tilstrækkeligt informeret om den beboer, der skal have besøg. Det er en forudsætning for, at også den frivillige besøgsven kan blive introduceret grundigt til både beboer og institutionen – og omvendt.

Casen nedenfor viser, hvor kompleks processen

ofte er på plejehjem, hvor en kæde af personer er involveret, for at et besøgspar kan etableres. Historien understreger også, at det er afgørende, at projektleder informeres grundigt om det ældre menneskes situation og behov, for at opsporing af besøgsven kan ske bedst muligt, og for at besøgsvenskabet kan komme godt i gang. På plejehjem er det helt afgørende, da beboerne sjældent selv kan forklare sig.

Casen illustrerer også sprogets betydning som rammesættende for kommunikationen. Rekruttering af besøgsværter og besøgsvenner bliver af og til nødt til at gå gennem projektets "ambassadører", netværk og andre personer, fordi de involverede personer kommunikerer på sprog, som projektlederen ikke taler.

Case: Det kan være svært – og lade sig gøre alligevel

På et plejehjem i København bor en ældre algerisk mand. Han taler ikke dansk. Det er personalets ønske at mindske beboerens ensomhed og at give manden et bedre liv på plejehjemmet, fx ved at have nogen at tale med. Personalet har derfor kontaktet projektleder og givet udtryk for, at den algeriske mand kunne tænke sig en mandlig besøgsven på sit eget modersmål.

Efter en samtale med en medarbejder er projektlederen på udkig efter det rette match. Hun etablerer kontakt til en mand fra Algeriet gennem en facebookgruppe med arabisktalende medlemmer, der gerne vil være besøgsven – idet de frivillige besøgsvenner fra Algeriet, som hun i forvejen har kontakt til, ikke ønskes af beboeren. Den mandlige besøgsven, som ikke taler dansk, tager på besøg på plejehjemmet, men mødet bliver ikke positivt som håbet:

En medarbejder beskriver, at "den pågældende besøgsven bliver mere eller mindre smidt ud af boligen, og han [den algeriske beboer] vil helst ikke have med besøgsvennen at gøre. Det har intet med besøgsvennen at gøre overhovedet. Det har noget at gøre med vores beboer".

Efter perioden med nedlukning pga. coronapandemien henvender medarbejderen fra plejehjemmet sig atter til *Besøg på Modersmål*. Der findes frem til en ny besøgsven, og denne gang er omstændighederne gunstigere. Besøgsvenskabet bliver hjulpet på vej af, at den nye besøgsven taler dansk og dermed har mulighed for at kommunikere med personalet på plejehjemmet. Dette viser sig at være væsentligt.

Aktiviteter

Oftest foregår besøgene i den ældres bolig, i et fællesrum (fx i aktivitetscenter) eller på plejehjemmets udendørsområder. Enkelte besøgspar går tur uden for plejehjemmet. Det kan være højdepunktet for det ældre menneske, som ellers tilbringer dagligdagen indendørs. Besøgsparenes aktiviteter og samvær afhænger af besøgsværtens fysiske tilstand og interesser. En finsk besøgsven beskriver, at hun ugentligt er sammen med sin besøgsvært på et fortov ved søerne. Besøgsværten ruller ved siden af i sin kørestol på fortov eller cykelsti, når de følges ad langs søerne.

I boligen føres samtaler om fælles baggrund og interesser, og personlige ejendele kan hjælpe samtalen på vej.

“

Vi snakker rigtig meget om hans tid i Italien, og han [italiensk besøgsvært] forklarer meget om sit arbejde. Han har mange bøger og også tekster, som han selv har skrevet. Han har vist mig sine bøger og andre artefakter, og vi har brugt det som udgangspunkt til at føre en diskussion om Italien, kunst og forskellige ting.

Italiensk besøgsven, januar 2021

En besøgsven kan være det stabile element i en hverdag, der byder på skiftende medarbejdere og mange ansigter. Når matchet er vellykket, kan besøgsvennen være den person, der har tid til at komme ind på livet af det ældre menneske, også hos personer med demens.

“

Nu er besøgsvennen også speciel. (...) Vi har haft meget søde aflastningspersoner, men (...) så var det en vikar, og så var det en ny vikar i ugen efter. Det er ikke alle, der har det i sig. (...) Hun [fransk besøgsven] var rigtig god til at fange hurtigt, hvad der kunne interessere ham [fransk besøgsvært]. De fik hurtigt en samtale. Selvfølgelig talte hun mest, men det var tydeligt, at han lyttede. (...) Det var rart for ham at høre det franske. Han har ikke ret meget sprog, men på en eller anden måde lykkedes det ham at kommunikere nogle ting.

Pårørende, februar 2021

Nogle besøgsvenner medbringer fx mad, kage, blade og slik fra hjemlandet, som kan udfylde et savn og stimulere til reminiscens hos den ældre – med genkaldelse af følelser, fornemmelser og tanker om livet i fødelandet, og være til fælles glæde. Det samme sker, når der findes sange og digte frem, som vækker genklang.

Besøgsvenskabets betydning

Flere besøgsvenner giver udtryk for, at de taler med de ældre om andre ting end hverdagens trivialiteter. Der opstår dialog om emner, som besøgsværten finder meningsfulde.

“

Med mig kan han snakke om ting, som interesserer ham rigtig meget. Han sætter stor pris på det, og det har han sagt til mig, men også til den sygeplejerske, som arbejder på plejehjemmet.

Italiensk besøgsven, januar 2021

Nogle af de nøglepersoner, der har været med til at finde besøgsværterne på plejehjem, har haft lejlighed til at følge udviklingen i besøgene. Deres observationer understøtter entydigt besøgsvennernes positive skildringer.

44

Vores færøske beboer har haft rigtig, rigtig godt af besøgene. Det har været rigtig dejligt at høre ham tale færøsk. Personalet og kontaktpersonen kan jo se, hvordan beboeren vokser eller blomstrer efter sådan et besøg.

Kirsten Toft, kvalitets- og udviklingskoordinator,
Plejecenter Fælledgården

44

Den polske ældre har fået meget gavn af denne her besøgsven. Hun har tit været sammen med hende (...). Hun er ensom og har ikke så meget familie her (...). Jeg har oplevet, at hun har en god kontakt til denne her besøgsven. Jeg har også set dem ud ad vinduet, at de går tur. (...) Jeg kan ikke tale det samme sprog som hende, men jeg kunne se, at hun var glad for besøget.

Ayse Döner Toplu, projektleder,
Etnisk Ressourceteam, Københavns Kommune

En aktivitetsmedarbejder på et plejehjem deltog i samværet mellem et tyrkisk besøgspar, der taler kurdisk (Referat nr. 8). Han beskriver sin observation af, hvordan beboeren talte mere. Han er overbevist om, at samværet giver beboeren glæde og virker stimulerende gennem den afveksling i kommunikationen, det bidrager med.

På plejehjem åbner *Besøg på Modersmål* således for, at ensomme og kommunikativt isolerede beboere får besøg af et menneske, de kan tale med. De får mulighed for at kommunikere med et andet menneske om emner, der rækker ud over hverdagens trummerum. Herved brydes deres isolation, og de får adgang til at dele minder og sociale og kulturelle erfaringer fra en anden tid i deres fødeland, med et menneske, der tilbyder sin fulde opmærksomhed.

Besøgene gør det også muligt, at eventuelle familiemedlemmer aflastes. Et væsentligt aspekt er ydermere, at medarbejdere får mulighed for at se beboere fra andre lande som mere talende og tilfredse, end de kender dem, hvorved de får et udvidet billede af personens identitet og formåen.

BESØGSPAR BLANDT HJEMMEBOENDE ÆLDRE

De fleste besøgsværter bor i egen bolig. Ældre migranter har ofte svært ved at finde vej i kommunale og frivillige sociale tilbud (Wégens & Swane 2018), og for de få, der fx kommer i et aktivitetscenter, føler de sig ofte udenfor pga. sproglige og kulturelle forskelle (Algreen-Petersen, Blaakilde & Swane 2016).

Opsporing af ældre besøgsværter

Det er generelt en udfordring at finde frem til ensomme og isolerede ældre mennesker. Det gør det ikke lettere, når der er tale om migranter. Derfor har projektleder fra starten kontakten en lang række institutioner, organisationer og kommunalt ansatte personer med henblik på samarbejde om opsporing af ensomme og isolerede ældre (læs mere i næste kapitel).

Flere kommunalt ansatte udtrykker, at det er positivt, at der arbejdes på straks at skaffe en besøgsven på det relevante sprog i projektet. Erfaringen er, at der generelt er lange køer i besøgstjenesterne i Røde Kors og Ældre Sagen, og at de udelukkende har danske besøgsvenner.

Opsporingen af ældre med ønske om en besøgsven kræver en opmærksomhed på ældres sociale liv og deres behov for kommunikation. Projektet viser, at det også kan ske gennem sundhedserhverv, hvor der i forvejen er en til en-kontakt med patienten/klienten. En tandlæge har hjulpet flere ældre til kontakt med projektet.

44

Normalt giver jeg en halv time til tandrensning. Men hvis det er ældre patienter, især dem der bor alene, så sætter jeg femogfyrre minutter eller en time af. (...) Det betyder rigtigt meget, at de formår at snakke med nogen, diskutere politik, eller hvad ved jeg. Der var nogle mennesker, hvor jeg havde givet deres adresse og telefonnummer til [projektleder]. Jeg kan se, at de er blevet anderledes. Jeg kan se det! Og de siger også tak til mig. Fordi de bliver rigtig gode venner med dem, der kommer.

Tandlæge med russisk baggrund, februar 2021

Aktiviteter

Når samværet foregår hjemme hos den ældre, er der flere muligheder for, hvad man kan foretage sig sammen, end på plejehjem. Fælles for alle besøgspar er dog samtaler relateret til en fælles kulturel baggrund.

44

Vi snakker om kulturelle oplevelser, hvilken bog vi læser. Hun fortæller mig, hvordan hendes dag forløb. Hun hjælper mig måske lidt med internet og computer, fordi jeg er ikke så god til det.

Det er tydeliggjort i den ”skridt for skridt”-vejledning, som besøgsvenner får uddelt af projektleder, at det ikke er tilladt at påtage sig opgaver, som indebærer fx pleje, behandling og rengøring. Besøgsvenner må derimod godt hjælpe deres besøgsvært med praktiske ting, som gør hverdagen nemmere, som fx at gå på indkøb, tage med til lægen eller hjælpe med at lave mad.

Jeg hjælper hende i forskellige retninger. Jeg syr hendes bukser eller reparerer nogle småting. Hun kan regne med mig. Jeg har sat nogle skruer i hendes bord. Det var næsten uden skruer og var ved at falde sammen. Selvom hendes børn besøger hende, har børnene deres pligter, så de taler bare sammen og går derefter hjem. Hun er faktisk alene med mange ting, som hun ikke kan ordne.

Bulgarsk besøgsven, januar 2021

Nogle besøgsvenner tager deres besøgsvært med til arrangementer, når de samles med familie, eller tager deres familier med hjem til den ældre.

Jeg kan bedst lide, når hun kommer på besøg med hele familien. Det er virkelig hyggeligt og dejligt. (...) Det pynter på livet, når man har venner, som besøger. (...) Jeg føler mig ikke så gammel, når de er her. Jeg kan tale med hendes otteårige søn på den måde, som børn taler. Det er lige som om, at jeg kommer ind i hans verden. (...) Jeg synes, det er dejligt – også for ham, fordi hans bedsteforældre er i Moskva. Jeg kan ligesom være erstatningen for hans bedstemor.

Russisk ældre, januar 2021

Besøgsvennen kan også være en indgang for hjemmeboende ældre, der ikke taler dansk, til at forstå information fra kommunen og hjemmeplejen.

Gensidig betydning

Besøgsvenskabet har vist sig at have en stor betydning for de få ældre, som det har været muligt at interviewe, og som alle bor i egen bolig.

En del besøgsværter mangler nogen at betro sig til, fordi deres netværk er begrænset.

Jeg var meget nedtrykt og prøvede at finde et familiemedlem eller en ven for at snakke med dem. Jeg har ikke meget familie, kun en søster i Iran. (...) Jeg har det nu meget bedre psykisk.

Iransk ældre, januar 2021

Det at have en besøgsven giver mulighed for, at følelsen af ensomhed brydes.

Hvis jeg føler mig for meget alene, kan jeg nu aftale et tidspunkt med hende. Så kan vi være sammen, så der er en mulighed for at bryde denne her ensomhed. (...) Jeg synes, det er en rigtig god idé at have en besøgsven, for mange af os går for meget alene. Det er godt at have nogen, man kan snakke med.

Pakistansk ældre, januar 2021

For besøgsværterne kan relationen beskrives som meningsfuld, når de oplever selv at bidrage til samtalen med viden, historier og erfaringer fra hjemlandet og fra livet som migrant i Danmark.

Jeg er ret søvrig og uden kræfter i de mørke tider. Når hun ringer eller kommer, så bliver jeg meget mere energisk og frisk. (...) Nu kommer de voksne mennesker hertil, så de kan også fortælle mig ret meget om mit tidligere land. Jeg kan også fortælle dem mange ting, som er absolut nye for dem. Så vores samtale er faktisk meget spændende, interessant og opmuntrende. Jeg kan også give dem råd en gang imellem. Det virker også meget godt på mig, når jeg kan hjælpe dem, og de kan hjælpe mig. Det er en gensidig fornøjelse.

Russisk ældre, januar 2021

Gensidigheden er central i udviklingen af relationen fra, at der er dannet et besøgspar – til det, der kan betegnes som besøgsvenskab.

Besøgsvenner hjælper af og til med tekniske problemer og mobiltelefoni.

“

Det betyder, at jeg fik mig en dejlig kvinde, som jeg kan dele det hele med – en god ven.

Russisk ældre, februar 2021

“

Jeg har den fornemmelse, at projektet er ligesom lykkepiller for nogle. De starter med at få mere farve på deres tøj, og de smiler mere. Og det er tabletfri lykkepiller.

Tandlæge med russisk baggrund, februar 2021

BESØGSVENNER – REKRUTTERING OG ERFARINGER

Det er ofte en tidskrævende og kompleks proces at finde netop den frivillige besøgsven, som kan matche den enkelte ældre sprogligt, hvad angår kultur og interesser – og af og til også på personlige præferencer (som køn, religion eller ikke-ryger). Dette koordineringsarbejde kræver indgående kendskab til forskellige kulturer og mennesker og et netværk at bevæge sig ud fra.

Når et ældre menneske henvises med interesse for at få en besøgsven på et sprog, der ikke tidligere er repræsenteret i *Besøg på Modersmål*, må projektleder række ud til nye sprog- og etniske minoritetsgrupper. Via Facebook og netværk melder sig ofte flere frivillige end den enkelte, der aktuelt er behov for. På den måde opstår ”omvendte” ventelister.

Besøgsvenner på venteliste – noget helt nyt

I dansksprogede besøgstjenester, som drives af store organisationer som *Røde Kors* og *Ældre Sagen*, er der ventelister til at få en besøgsven, fordi efterspørgslen overstiger antallet af frivillige. Der berettes i interviewene med kommunale nøglepersoner om op til et års ventetid. Det er uheldigt, når et isoleret og eller ensomt ældre menneske har sagt ja til at få en besøgsven.

Besøg på Modersmål har vist sig at fungere anderledes. Her er efterhånden oparbejdet en liste med oplysninger om frivillige, som venter på at komme i gang som besøgsven hos et ældre menneske med samme kulturelle baggrund, og som kræver deres sproglige kompetencer. Denne liste af frivillige er ikke kommet af sig selv. Den er opbygget gennem projektet via annoncering, foredrag, netværksmøder, facebookopslag, frivilligjob.dk og kontakt til en lang række minoritetsetniske foreninger, der har videredelt opslag i egne netværk. Ofte har flere personer henvendt sig, når der er blevet efterlyst en besøgsven til en specifik ældre; dermed er listen opstået.

Frivillige ambassadører

Det har gennem projektet vist sig nødvendigt at involvere tosprogede ”frivillige ambassadører”. De er personer, der behersker de sprog, som projektlederen ikke taler eller forstår. Disse ambassadører skal derfor sættes grundigt ind i projektet, så de kan tage ansvar for at matche besøgspar på deres sprog. Dette har medført, at projektet udbredes og styrkes i ambassadørernes egne netværk og lokalområder.

Barrierer for match – personlige præferencer

Det er ikke altid, det lykkes at sammensætte et besøgspar, selv om der er frivillige på ventelisten. Køn, religion og andre personlige præferencer tages i betragtning, og her opstår der i enkelte tilfælde barrierer for matchning af besøgspar. Mennesker med vidt forskellig kulturel baggrund kan, trods et fælles modersmål, have vanskeligt ved at harmonere.

Fx ønskede to ældre irakiske kvinder hver en besøgsven. Der var på listen frivillige med irakisk baggrund, men det viste sig, at begge kvindernes slægtninge stillede krav om, at deres besøgsven ikke måtte være muslim, da de selv var kristne (Referat nr. 1).

Et andet eksempel er en mandlig plejehjemsbeboer fra Nepal, der kunne tænke sig en besøgsven. Projektleder blev i denne forbindelse i tvivl om matchning mellem personer af modsat køn. Kan en kvindelig besøgsven besøge en mandlig besøgsvært, særligt når det foregår i besøgsværtens eget hjem?

Man ser i danske besøgstjenester ofte, at kvindelige besøgsvenner besøger ældre mænd. Når det omhandler andre nationaliteter, kan der være andre holdninger til, om det er acceptabelt at indgå i et besøgsvenskab med det modsatte køn. Projektlederen har fx talt med muslimske kvinder, der ikke ønsker at besøge en mand. Derudover har hun talt med en ældre irakisk mand, der ønskede en kvindelig besøgsven. Dette kan skyldes, at besøget forbindes med omsorgsarbejde – og at det derfor opfattes som selvfølgelig, at besøgsvennen er en kvinde. Kvinder er generelt overrepræsenterede i frivilligt socialt arbejde (Hjære, Jørgensen & Sørensen 2018), hvorfor det kan være vanskeligt at finde en mandlig besøgsven med samme modersmål. Det er altså en vanskelig opgave, når det inden for samme sproggruppe sker, at kvindelige besøgsvenner ikke ønsker at besøge en mand, og når mandlige besøgsværter kun ønsker at få en kvindelig besøgsven (Referat nr. 4).

Fri tid til frivillighed

Desuden skal der være et match for det tidspunkt på dagen, hvor besøgsvennen kan besøge den ældre. Nogle besøgspar ses i aktivitetscenter på plejehjem, som har åbent i en begrænset tidsperiode og kun på hverdage. Besøgsvenner, der er pensionerede, er ofte fleksible. Arbejdsledige besøgsvenner kan pludselig komme i arbejde. Generelt tilstræbes det, at besøgsvennen binder sig til minimum et halvt år, for at den ældre kan nå at føle sig tryk og relationen opnå betydning.

Besøgsvenskabets betydning for besøgsvenner

Besøgsvenner vælger at være frivillige, fordi de har overskud til at være noget for andre. På plejehjem er de ældre syge, og det er ikke altid let for besøgsvennen at aflæse, om besøgsværtten er glad for besøget. Det fremgår alligevel tydeligt af de 22 interview med besøgsvenner, at der i de fleste tilfælde opstår en gensidighed, når relationen får mulighed for at udvikle sig over en tid.

Jeg er bare glad for, at jeg kan bruge min tid på noget fornuftigt og hjælpe andre mennesker. (...) Det er en dejlig følelse, fordi man føler sig brugbar. (...) Normalt bliver jeg hos ham i en time eller en time og tredive minutter. Fordi han bliver træt. Så det er ikke særlig lang tid, at vi er sammen. Men jeg kan se, at det gør en stor forskel for ham.

Italiensk besøgsven, januar 2021

I flere tilfælde beskrives forholdet til ældre kvindelige besøgsværter som det at få en bedstemor, der bliver en del af familien.

Jeg føler, at hun er som en bedstemor for mig. Jeg har aldrig haft en bedstemor, fordi begge mine bedsteførelde døde, før jeg blev født. Jeg lærer noget nyt, hver gang jeg lytter til hende, og det er virkelig rart at være sammen med hende. Når hun fortæller mig, at hun er meget taknemmelig, siger jeg, at det er jeg også, for det føler jeg virkelig. (...) Vi kan tale om alt, og hun er meget åben. Hun er en fantastisk person.

Spansk besøgsven, januar 2021 (oversat fra engelsk af forfatterne)

Besøgsvennerne er ofte yngre voksne, som får mulighed for at spejle deres eget liv i erfaringer fra ældre migranter med samme baggrund som dem selv. Hvordan er det at blive gammel i Danmark, når man ikke er født her?

Jeg lærte en masse om, hvordan det er at leve i et andet land i så mange år. (...) Hvor vigtigt det er at have nogen til at støtte dig. (...) Hun prøvede altid at lære mig noget om Danmark, som jeg ikke vidste (...), fordi hun har boet her i over 10 år. Så det har været meget nyttigt.

Spansk besøgsven, januar 2021 (oversat fra engelsk af forfatterne)

Yngre besøgsvenner kan også opleve at få indblik i kulturen i det land, de selv kommer fra, fordi den ældre har et langt historisk perspektiv og erfaringer fra en anden tid.

Jeg får en indsigt i en helt anden kultur, og selvom pakistansk og indisk kultur kan minde meget om hinanden, får jeg indsigt i en helt anden tid. De fleste gange har hun kun snakket om sin barndom, og det var før den tid, hvor Indien og Pakistan blev delt op.

Pakistansk besøgsven, februar 2021

For nogle opstår der, hvad nok bedst kan betegnes som et nyt venskab.

44

Først og fremmest fik jeg faktisk et nyt venskab. (...) Det er et hjertevenskab. Når vi er sammen, så forstår vi hinanden rigtig godt. Ikke på grund af sproget, men på grund af værdierne, vores forståelse og den varme, vi deler. Det er faktisk fantastisk (...). Som Sofia også siger, at hun har boet så mange år i Danmark, og så lige pludselig når hun er ældre, så møder hun en på min alder, og vi har det så godt sammen. Det er vidunderligt for begge to.

Hviderussisk besøgsven, februar 2021

Netværkskurser

Der udbydes flere gange om året åbne netværkskurser for de frivillige med foredrag om fx ensomhed, demens og frivillighed, hvor der afsættes tid til at dele erfaringer i plenum og gruppearbejde. Aktiviteterne skal klæde de frivillige på til opgaven som besøgsven og udvide deres viden. Formålet er at styrke deres oplevelse af at være frivillig sammen med andre og at fastholde dem i *Besøg på Modersmål*.

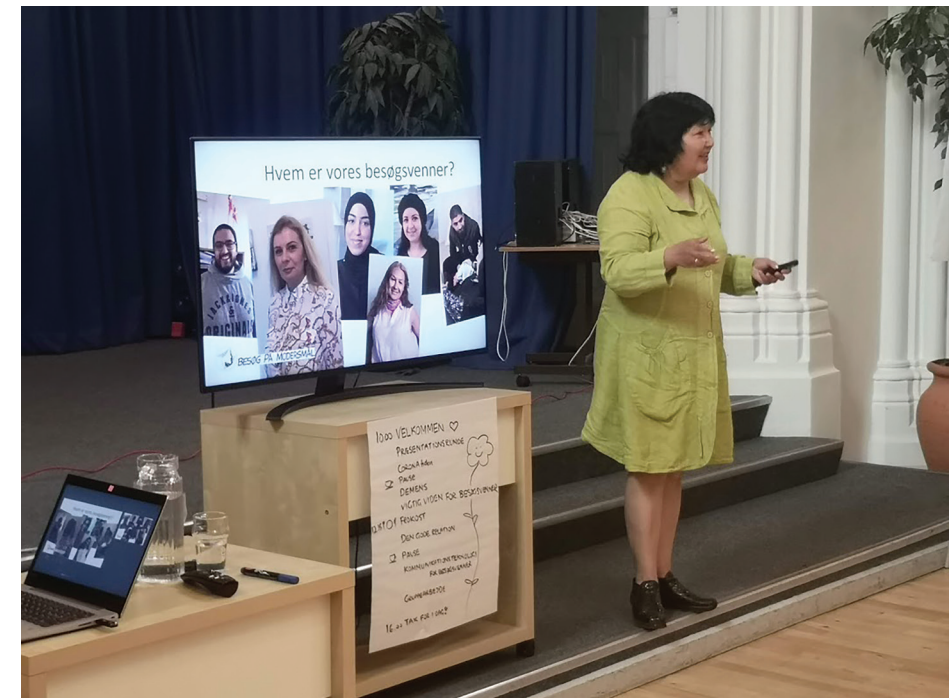
Besøgsvennernes udveksling af erfaring har vist sig at være væsentlig for deres mod på og evne til at håndtere mere vanskelige besøgsrelationer, i hvert fald i begyndelsen. Møderne fungerer således som et godt supplement til sparring med projektlederen.

44

Den informationsdag, vi havde, var supergod. (...) Vi er et netværk, og vi kan bruge hinanden. (...) Specielt i starten med [finsk besøgsven på plejehjem]. Jeg kunne ikke helt lure, om hun ikke ville have, at jeg kom, eller om det var lige meget. Der havde jeg en god snak med [projektleder], og så fandt jeg ud af, at sådan havde det også været med den tidligere besøgsven. (...) En af de finske piger, som også har besøgt hende, har jeg spurgt, hvordan hendes oplevelser var i starten, og det var akkurat på samme måde som min. Det gav mig en tryghed, at det ikke bare var mig, hun ikke kunne lide. Det var, fordi hun var lidt utryg ved situationen. (...) Så ja, jeg føler mig godt klædt på.

Finsk besøgsven, januar 2021

Der er ud over netværkskurser bl.a. gennemført en dagstur til Moesgaard Museum for besøgsvenner til en udstilling om aldring. Der har også været afholdt koncert på de to plejehjem, hvor de fleste ældre deltagere bor.

Fotos fra netværkskurser

AFBRUDTE BESØGSPAR

Der har i løbet af projektperioden været 37 besøgspar, som er blevet afbrudt. Årsagerne er vidt forskellige. Den hyppigste årsag har været nedlukning af samfundet ifm. coronapandemien. En række andre årsager er dødsfald, flytning, sygdom, graviditet og frygt for smitte, nyt job eller uddannelse, rygning og voksne børns modvilje. Af de 37 ældre manglede kun fem af dem en besøgsven, da dataindsamling afsluttedes.

Coronapandemien

Under første nedlukning i foråret 2020 måtte 13 besøgspar sættes på pause. Tre af dem genoprettede ikke kontakten, da det atter blev tilladt frivillige at komme på plejehjem og muligt at mødes i private hjem. Dette skyldtes bl.a. besøgsvennernes frygt for enten selv at blive syg eller at smitte den ældre.

Sygdom eller dødsfald

Enkelte besøgspar er blevet afbrudt pga. besøgsværtens dødsfald (tre ældre døde i projektperioden) eller sygdom. Flere besøgsvenner er stoppet pga. alvorlig sygdom eller dødsfald i familien.

Familierelaterede barrierer

Nogle besøgspar har valgt at afbryde kontakten, fordi deres familier kender hinanden, det gjaldt fx et pakistansk besøgspar. I et tilfælde med et kurdisk besøgspar viste det sig, at besøgsven og -vært var slægtninge.

Det er desuden erfaret, at besøgspar er blevet afbrudt, fordi voksne børn ikke ønsker, at deres forælder skal deltage i projektet.

“

[Projektleder] har fået besked fra personalet, at hun [besøgsvært], trods et godt første møde, ikke længere ønsker at have en besøgsven. Hun har fortalt til sin søn, at hun har fået en besøgsven. Sønnen vil ikke have, at fremmede mennesker blander sig i deres privatliv. Selv om hun gerne vil have en besøgsven, får hun ikke lov af sin søn.

Referat nr. 14, marts 2020

Andre årsager

En ældre stoppede i det aktivitetscenter, hvor hun kom, og hvor besøgsvennen kom på besøg. Herefter standsede relationen. Et andet besøgspar blev afbrudt, fordi besøgsværtens røg, og besøgsvennen var ikke-ryger. Flere besøgspar blev desuden afbrudt, fordi besøgsvennen har forladt Danmark.

BEHOV FOR *BESØG PÅ MODERSMÅL* FREMOVER

Projektets omdrejningspunkt er at afhjælpe ensomhed og isolation blandt minoritetsetniske ældre mennesker. Derfor har det været oplagt at lægge en væsentlig del af ressourcerne i kontakt og information til Københavns Kommunes ældre- og sundhedsindsatser for at finde frem til ældre migranter, der ønsker en besøgsven på deres modersmål. Denne rekrutteringsstrategi er baseret på, at der er en højere forekomst af ensomhed og social isolation blandt mennesker med behov for hjælp og pleje – oveni den øgede forekomst af ensomhed blandt mennesker i Danmark med minoritetsetnisk baggrund. Der er endvidere etableret kontakt til en lang række organisationer og minoritetsetniske foreninger og netværk.

Håndholdt koordinering nødvendig

At opspore de ældre besøgsværter, at rekruttere frivillige besøgsvenner og at matche parrene, så de får mulighed for at udvikle en nær relation, kræver både et omfattende minoritetsetnisk netværk og en håndholdt indsats, fordi der er så mange aspekter, der skal håndteres, lykkes og falde på plads.

En til en-indsats

Der er samarbejde med fem kommunale plejehjem, kommunens etniske ressourcesteam, visitatorer, forebyggelseskonsulenter, hjemmeplejen, rehabilitering, demenscenter o.a. med henblik på, at de sundhedsfaglige personer – både nu og fremover – får mulighed for at tilbyde en en til en-indsats til målgruppen, som ikke før har eksisteret. Det er der stor tilfredshed med, idet det fremgår, at *Besøg på Modersmål* udfylder et hul i frivillige sociale indsatser, der kan henvises til.

Sundhedsprofessionelle, som alle arbejder med en til en-kontakt, har mulighed for at spotte ensomhed blandt ældre migranter og at invitere dem med i *Besøg på Modersmål*. Dette vil kunne

udbygges og udnyttes.

Ingen venteliste

Det fremhæves som en særlig kvalitet i indsatsen, at der står frivillige klar til at blive besøgsven, eller at der med det samme opspores en besøgsven, der taler modersmålet, så ensomme og isolerede ældre ikke sættes på en venteliste.

Indholdsrige besøgsrelationer

Samtlige interviewede giver udtryk for – og analysen af det samlede empiriske materiale fra følgeforskningen peger entydigt på – at *Besøg på Modersmål* er et tilbud, som både ensomme og isolerede ældre migranter, der bor i egen bolig, og de der bor på plejehjem, har udbytte og glæde af.

Uindfriet potentiale

Konklusionen er, at der er et behov for en besøgstjeneste målrettet ældre migranter, der er ensomme og socialt isoleret. Udviklingen og forankringen af *Besøg på Modersmål* har været forsinket og vanskeliggjort af coronapandemien, der har afbrudt og begrænset netop personlige relationer baseret på fysisk samvær i et helt år, ud af det halvandet år, projektet er fulgt.

Projektet er udviklet primært i Københavns Kommune. Der er undervejs etableret kontakt til Albertslund, Frederiksberg, Gladsaxe og Furesø kommuner, i takt med at kommunerne har fået et øget fokus på afhjælpning af ensomhed blandt ældre mennesker.

Der vurderes at være et potentiale i udbredelsen af tilbuddet fremover.

“

Hvis jeg skal sige noget helt generelt, så er det ærgerligt, hvis det her ikke kunne fortsætte. For vi er ikke nået langt nok ind i det, så at sige. Vi kan se, at det har en betydning, og at det blomstrer, men at det har haft for kort tid at leve i.

Kirsten Toft, kvalitets- og udviklingskoordinator,
Plejecenter Fælledgården

“

”Hvor godt, at nogen har fundet på det her.” (...) Værebros Park er et af vores sociale boligbyggerier, hvor der bor mange med anden etnisk baggrund, (...) og der sagde de, ”Yes, hvor fedt, at Besøg på Modersmål er der. Det slog os, ”Jamen, der står frivillige i kø her”. Som jo er helt modsat, når man ringer til en af de store organisationer. Der siger de, ”Det bliver desværre ikke det første år”. Der er noget medborgerskab, der gør, at man virkelig melder sig her. Det skal man virkelig kigge på.

Bettina Horn, projektleder,
Sammen mod ensomhed, Gladsaxe Kommune

REFERENCER

Algreen-Petersen, Eva, Blaakilde, Anne Leonora & Swane, Christine E. (2016). *Danmarks første mangfoldighedsplejehjem – forskningsrapport om erfaringer og muligheder*. København: Ensomme Gamles Værn.

Christensen, Rikke Nøhr (2011). *At prikke med kærlighed – omsorgsbesøg i en isoleret alderdom*. København: Ensomme Gamles Værn.

Danmarks Statistik. Maj 2021. FOLK1E: *Folketal den 1. i kvartalet efter område, køn, alder og herkomst*.

Danmarks Statistik. Maj 2021. FRDK121: *Befolkningsfremskrivning 2021 for hele landet efter herkomst, køn og alder*.

Fournier, Nanette Bjerring (2018). *Besøgsvenskabet*. København: Samvirkende Menighedsplejer.

Hjære, Mette, Jørgensen, Helene Elisabeth Dam & Sørensen, Malthe (2018). *Tal om det frivillige sociale Danmark. Tendensrapport om personer, der udfører frivilligt socialt arbejde*. Odense: Center for Frivilligt Socialt Arbejde.

Lasgaard M, Christiansen J, Bekker-Jeppesen M, Friis K. (2020). *Ensomhed i Danmark – analyse af befolkningsdata fra 2017. Temaanalyse, vol. 8, "Hvordan har du det?"* Aarhus: DEFACTUM, Region Midtjylland.

Nationalt Videnscenter for Demens (2013). *Opfattelse af demens blandt personer med anden kulturel og sproglig baggrund*.

Swane, Christine E. (2013). Alderdom og etnicitet – kommunikation og kultur. *ÆldreForum: Ældre med anden etnisk baggrund – viden og inspiration til indsats*: s. 30-36

Tireli, Üzyir, Mikkelsen, P, Engelbrechtsen, RW et al. (2007). *Livet som ældre etnisk minoritet i Danmark*. Videncenter for Interkulturel Pædagogik, CVU Storkøbenhavn.

Wégens, Caroline Lundsgaard & Swane, Christine E. (2016). *En hjælpende hånd – rådgivning og hjælp til ældre migranter på SeniorCentret Sct. Joseph*. København: Fonden Ensomme Gamles Værn.

Wégens, Jesper (2003). *Ensomhed i alderdommen – besøgsvenner og mulige alternativer*. Hellerup: Gerontologisk Institut.

Besøg på Modersmål – relationer gennem fælles sprog og kultur

Udgivet af Fonden Ensomme Gamles Værn 2021
Forfattere: Pernille Bülow Pedersen og Christine E. Swane
Forsidefoto og fotos s. 3, 16, 19 og 32: Claudia Adeath
Fotos side 13, 36 og 44: Rune Hansen
Øvrige fotos er taget i forbindelse med projektet.
Grafisk tilrettelæggelse: Blank Space Studio
Tryk: Johnsen Graphic Solutions A/S
ISBN: 978-87-999317-5-0 (trykt version)
ISBN: 978-87-999317-8-1 (online version)

Fonden Ensomme Gamles Værn
Linnésgade 18, 1.
1361 København K
Tlf. 50605460 – egv@egv.dk – www.egv.dk

Ved referering af publikationen:

Pedersen, Pernille Bülow, Swane, Christine E., 2021. Besøg på Modersmål – relationer gennem fælles sprog og kultur. København: Fonden Ensomme Gamles Værn.

Publikationen kan downloades fra www.egv.dk og citeres med tydelig kildeangivelse.

Projektet og følgeforskningen er finansieret af Fonden Ensomme Gamles Værn.

